

Ратінська О.М.
аспірантка кафедри психології та
педагогіки
науковий керівник
доктор психологічних наук, професор
Гандзілевська Г.Б.
Національний університет
«Острозька академія», Україна

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ІМУНІТЕТУ ДО КІБЕРБУЛІНГУ

Кожна культура має свій певний стійкий набір текстів, що передаються із покоління в покоління і є прототипами для особистої життєвої історії індивіда [3, с. 54]. Видатні твори актуальні завжди. Так, розглядаючи твори Лесі Українки ми можемо бачити сучасність емоційної складової творів. Для дітей молодшого шкільного віку важливо, щоб література збігалася з їхнім внутрішнім уявленням про світ та мала емоційний відгук в їх свідомості. Особливої уваги у такому контексті заслуговує метафоричний наратив. Робота з психологічним аналізом казок, оповідань, віршів є привабливим і досить ефективним інструментом як для діагностики, так і для корекційної роботи психолога з дітьми. Питаннями діагностики, профілактики та корекції творчими доробками займалися багато спеціалістів: оповіданнями І. Лазаренко, Ю. Вінтюк, Е. Натанзон, І. Страхов; казками Т. Зінкевич-Евстігнєєва, Р. Ткач, О. Хухлаєва, Луїза фон Франц, М. Вудман та ін. Так, відома австралійська психологиня Д. Бретт у своїх дослідженнях наголошує, що ідентифікація дитини з головним персонажем сприяє присвоєнню стратегій поведінки, характерних для героя, знайомить із новими способами справлятися зі страхами, проблемами [2, с.8]. Очевидно, що емоційний відгук та ідентифікація з героєм є засобом пошуку та оволодіння ресурсами до різних загроз, в тому числі і до кібербулінгу.

Найчастіше психологічний імунітет вивчається у вимірі адаптаційних ресурсів (С. Васьківська), ресурсів особистої стійкості (А. Оллах), ресурсів

життєвого сценарію (Г. Гандзілевська, 2018) та ін. Поняття кібербулінг розглядається як цькування, залякування з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільні телефони, електронна пошта, соціальні мережі, ігрові мережі тощо [5, с.182].

Результати наших досліджень [7, с.219] демонструють гостру необхідність розробки психолого-педагогічного супроводу дітей з метою формування у них психологічного імунітету до кібербулінгу. Вагоме значення мають праці таких зарубіжних дослідників, як D.Halpern 2002, де зосереджено увагу на ролі критичного мислення дітей та кібербулінгу; S.Hinduya, J.Patchin, 2015 в яких вивчається вплив кібербулінгу на дезадаптивну, емоційну, деструктивну поведінку дітей; M.Ybarra, K.Mitchell, D.Finkelhor, 2007 [1, с.69].

Згідно до досліджень Л. Найдьонові [5] діти, які стали жертвами булінгу, втрачають відчуття емоційної та фізичної безпеки, відчувають безпорадність і страх від постійної загрози; у них розвиваються тривожні та депресивні розлади; втрачається повага до себе; страхи та невпевненість руйнують здатність до формування стосунків. Згідно до результатів теоретичного аналізу проблеми, емпіричного дослідження виділено основні напрямки роботи у контексті формування психологічного імунітету молодших школярів: розвиток самооцінки й самоцінності молодшого школяра, його соціалізації, та таких компонентів кіберімунітету молодшого школяра, як емоційний інтелект, саморегуляція та критичне мислення.

Наразі є актуальним переосмислити творчі доробки Лесі Українки через призму актуальних складнощів, та контексту сьогоденності. За допомогою казки «Біда навчить» [9] ми можемо розробити низку завдань на формування соціалізації дітей молодшого шкільного віку. У даній казці ми бачимо, як головний герой, який не мав уяви про спілкування, на початку казки, свої потреби захищає бійкою. Але починає розуміти, що нестача соціальних навичок призводить до негативних наслідків – горобець залишився голодний. Горобець приймає рішення пошукати собі наставника, але навколо горобця опиняються птахи з такими ж самою поганими навичками контакту, замість

омріяної допомоги горобець знаходить тільки осуд та вигнання. В цій частині казки, дітям можна показати те, як важливо прислухатися до інших, як важко опинятися без підтримки, коли вона вкрай потрібна. Закінчується казка про горобця - добре, тим що він методом наслідування навчається справлятися зі складнощами, але якою емоційною ціною? Завдяки ідентифікації із головним героєм діти зможуть на собі відчути відчай, яких буває коли не маєш на кого спертися, а при ідентифікації з різними пташками діти зможуть побувати у ролі того хто відноситься байдуже та зверхньо, і закарбують цей досвід як негативний. Як ми бачимо, що в казці Лесі Українки «Біда навчить» ми можемо формувати деякі навички соціалізації, та важливий компонент емоційного інтелекту – емпатію, співчуття.

Ще одна казка, яка може стати допоміжним матеріалом в роботі з соціальними навичками, при формуванні психологічного імунітету у молодших школярів, «Три метелики» [8]. В цій казці головні герої - друзі, які не кидають один одного заради свого комфорту, вони підтримують один одного в біді, і дають можливість відчути себе сильними. Зі слів білого метелика до лілії: «Сам-один не хочу ховатися в тебе! Або вже разом з своїми братами десь знайдемо захист, або вже в купі будувати будемо». Завдяки розігруванню цієї казки, діти можуть відчути себе в тій тривозі, коли в складній ситуації можна залишитися сам на сам з бідною. А граючі метеликів-друзів вони можуть відчути ту силу, яка дає змогу допомагати другу. Завдяки цій казці, Ми можемо показати дітям, що коли вони навчаються підтримувати один одного, вони відчують силу протистояти будь якому нападу разом зокрема булінгу та кібербулінгу.

Таким чином ми бачимо, як за допомогою психологічного аналізу, внесення сучасного контексту та емоційне включення, через розігрування ролей може перетворити твори Лесі Українки на матеріал психологічної підтримки та педагогічного впливу на важливі навички формування психологічного імунітету, зокрема проти кібербулінгу.

Список використаних джерел

1. Hinduja, S. & Patchin, JW 2018 Cyberbullying Identification, Prevention, and Response. Cyberbullying Research Center. - URL: <https://cyberbullying.org>
2. Бретт Д. Жила была девочка похожая на тебя. из-во «Класс», 2006, с. 8
3. Гандзілевська Г.Б. Життєві сценарії українських емігрантів (психолого-акмеологічний дискурс): монографія. Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2018. 484 с.
4. Лазаренко І.В. Провідні принципи літературно-психологічного аналізу художнього твору. Українська література. 2013. № 10. С. 31-33.
5. Найденова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник\ Л. А. Найденова; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 244 с.
6. Ратінська О. М. Психологічний аналіз казки г. Х. Андерсена «Гидке каченя» крізь призму протистояння булінгу. *Наративна психологія: теорія, емпірика, практика*. Доповіді ключових спікерів I Всеукраїнської науково-практичної конференції (29–30 листопада 2019 р., м. Кривий Ріг). – Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2020. – 70 с. – URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3680>
7. Ратінська О.М Проблеми хейтерства у дітей та підлітків в умовах он-лайн навчання. Тенденції та перспективи розвитку психології та соціальної роботи в сучасному суспільстві: Збірник матеріалів міжнародної наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса, ОНУ імені І. І. Мечникова, 5 листопада 2020 р. С 219.
8. Українка Л. Три метелики. Київ: Вид. Навчальна книга – Богдан, 2017. 32 с.
9. Українка Л. Біда навчить. Київ: Вид. Навчальна книга – Богдан, 2006. 38 с.

Романів Х.Л.

ст. 5 курсу

факультету педагогіки, психології

та соціальної роботи,

науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор,

Романюк С.З.

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича, Україна

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ

ЛЕСІ УКРАЇНКИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства перед системою вітчизняної освіти, і в першу чергу початковою школою, яка перебуває в процесі докорінного оновлення, стоїть завдання забезпечити в зростаючих поколіннях формування не тільки життєво важливих компетентностей, але й національну свідомість, від якої залежить їх громадянська позиція, отже й